

2.4.1 Funkce absolutní hodnota

Předpoklady: 1208, 2107

$|x|$ - zničí znaménko čísla, všechna čísla změni na nezáporná

Jak vyjádřit matematicky?

- **Pomocí číselné osy:**

$|x|$ je vzdálenost obrazu čísla na číselné ose od počátku.

- **Pomocí rovností:**

$x \in (-\infty; 0) \Rightarrow |x| = -x$ (zápornému číslu absolutní hodnota změni znaménko)

$x \in \langle 0; \infty) \Rightarrow |x| = x$ (s kladným číslem nic nedělá)

- **Pomocí mocniny:**

$|x| = \sqrt{x^2}$ ($\Rightarrow \sqrt{x^2} \neq x$, protože umocněním ztratím znaménko)

Př. 1: Rozhodni zda z pravidla „ $x \in (-\infty; 0) \Rightarrow |x| = -x$ “ vyplývá, že absolutní hodnota je pro některá čísla záporná.

$x \in (-\infty; 0) \Rightarrow |x| = -x$ neznamena, že $|x|$ je záporná

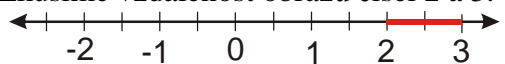
naopak například pro $x = -2$ platí $|x| = -x \Rightarrow |-2| = -(-2) = 2 \Rightarrow$ mínus dělá ze záporných čísel čísla kladná

Pravidla pro výpočty s absolutní hodnotou:

$$|a| \geq 0 \qquad |a| = |-a| \qquad |ab| = |a| \cdot |b| \qquad b \neq 0 \Rightarrow \frac{|a|}{|b|} = \frac{|a|}{|b|}$$

Jde určit pomocí absolutní hodnoty i vzdálenost obrazů čísel od sebe nejenom obrazu čísla od nuly?

Zkusíme vzdálenost obrazů čísel 2 a 3.

$\Rightarrow$ Vzdálenost jejich obrazů na číselné ose je 1.

Zkusíme vzdálenost spočítat pomocí absolutní hodnoty: $1 = 3 - 2 = |3 - 2|$ a $1 = |-1| = |2 - 3|$

$\Rightarrow$ zřejmě stačí spočítat rozdíl čísel a udělat z něj absolutní hodnotu (aby nezáleželo na pořadí při odčítání).

Jak s tím souvisí pravidlo, že $|x|$ je vzdálenost obrazu čísla x od počátku?

Zřejmě $|x| = |x - 0| = |0 - x| = |-x| \Rightarrow$ opět absolutní hodnota z rozdílu dvou čísel.

Hypotéza: Absolutní hodnota z rozdílu dvou čísel $|a - b|$ se rovná vzdálenosti jejich obrazů na číselné ose.

Př. 2: Ověř, že hypotéza platí i pro čísla 3 a -2.

Čísla 3 a -2 $\Rightarrow$ $\Rightarrow$ vzdálenost obrazů je 5.

Spočítáme absolutní hodnoty z rozdílů:

- $|3 - (-2)| = |3 + 2| = 5$
- $|-2 - 3| = |-5| = 5$.

Hypotéza platí i pro čísla 3 a -2.

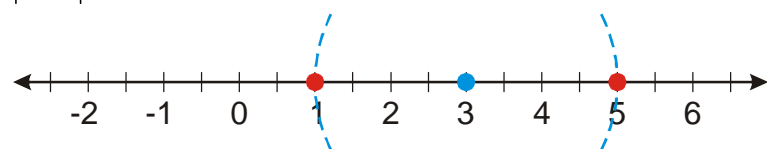
Pedagogická poznámka: Pokud příklad počítáme ve třídě, dostává minimálně každá řada jiné zadání - například dvojice -2, 3 a -4, -6.

Matematický důkaz jsme neprovedli, ale hypotézu budeme brát za dokázanou.

Absolutní hodnota z rozdílu dvou čísel $|a - b|$ se rovná vzdálenosti jejich obrazů na číselné ose.

Př. 3: Vyřeš rovnici $|x - 3| = 2$.

$|x - 3| = 2 \Leftrightarrow$ hledáme čísla vzdálená od 3 o 2

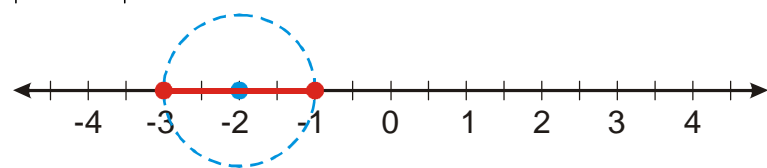

$$K = \{1; 5\}$$

Př. 4: Vyřeš nerovnici $|x + 2| \leq 1$.

Pokud chceme použít pravidlo pro vzdálenost musíme uvnitř absolutní hodnoty vytvořit rozdíl: $|x + 2| = |x - (-2)|$

$|x - (-2)| \leq 1 \Leftrightarrow$ hledáme čísla vzdálená od -2 o 1 nebo méně

$$K = \langle -3; -1 \rangle$$

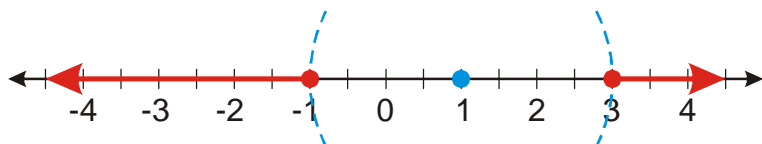
Př. 5: Vyřeš nerovnici $|1 - x| > 2$.

V absolutní hodnotě máme rozdíl, ale x je až druhé.

Naštěstí to nevadí (zkoušeli jsme při odvozování pravidla, že na pořadí v rozdílu nezáleží),

navíc platí $|a| = |-a|$ a tedy $|1 - x| = |-(1 - x)| = |x - 1|$

$|1 - x| > 2 \Leftrightarrow$ hledáme čísla vzdálená od 1 více než o 2

$$K = (-\infty; -1) \cup (3; \infty)$$

Pedagogická poznámka: Na objevování grafu funkce $y = |x|$ je potřeba minimálně 10 minut spíše čtvrt hodiny. Obě metody, které používáme budeme potřebovat v dalším studiu velice často a je nutné, aby je studenti měli možnost alespoň částečně pochopit už teď na nejjednodušším příkladě.

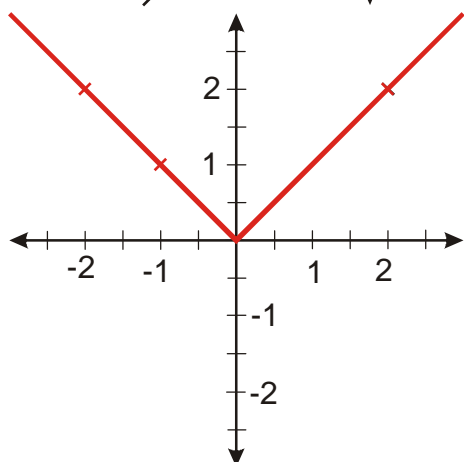
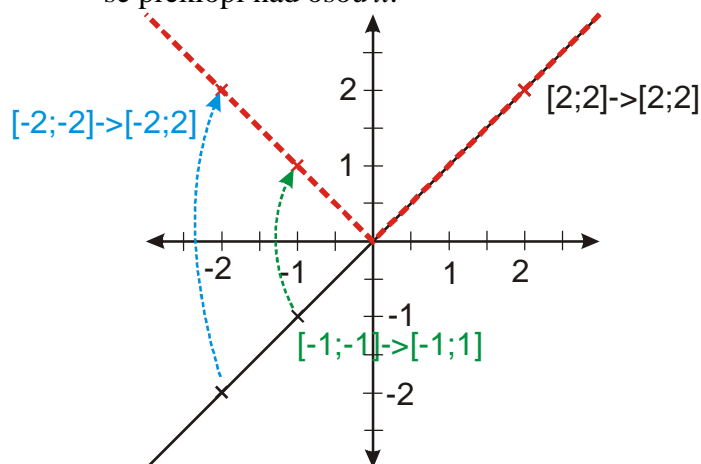
Jak vypadá graf funkce $y = |x|$?

Zjistíme to bez tečkování:

1. pomocí grafu funkce $y = x$.

Co dělá absolutní hodnota s dosazenými čísly (s y-ovými souřadnicemi funkce $y = x$)?

- Kladné nemění $\Rightarrow$ body nad osou x (kladná hodnota y) zůstanou.
- Záporné změní na kladné $\Rightarrow$ body pod osou x (záporná hodnota y) změní na body s kladnou y -ovou souřadnicí ($[-1; -1] \Rightarrow [-1; 1]; [-2; -2] \Rightarrow [-2; 2]$) $\Rightarrow$ levá část grafu se překlopí nad osou x .

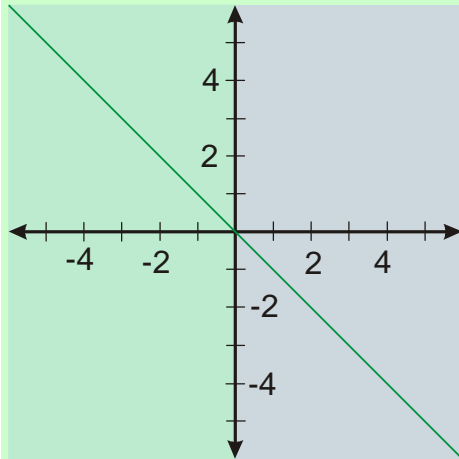

2. pomocí odstraňování absolutní hodnoty

Podle předpisu na začátku kapitoly se zbavíme absolutní hodnoty a získáme lineární funkci pro část definičního oboru. Tyto částečné funkce spojíme na výsledek. Při odstraňování záleží, zda je x kladné nebo záporné.

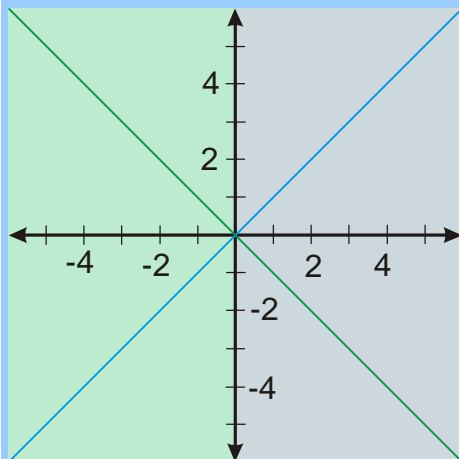
1) $x \in (-\infty; 0)$, část obrázku nalevo od osy y

$$x < 0 \Rightarrow |x| = -x \Rightarrow y = |x| = -x$$

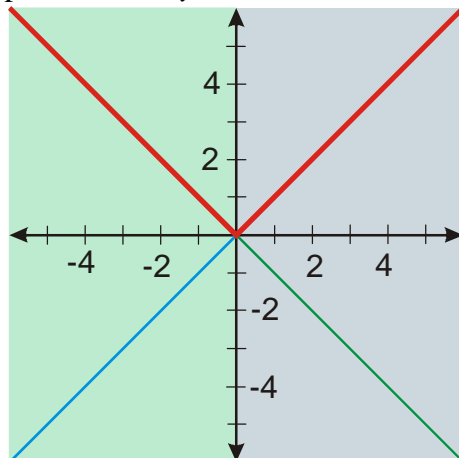

2) $x \in (0; \infty)$, část obrázku napravo od osy y

$$x > 0 \Rightarrow |x| = x \Rightarrow y = |x| = x$$

V levé (zelené) části vytáhneme zelenou a v pravé (modré) modrou čáru. Obě čáry by se měly potkat na ose y .

Stejný výsledek – zřejmě jsme postupovali správně.

Př. 6: Rozhodni, jak by se vlastnosti absolutní hodnoty měly projevit na jejím grafu. Proveď kontrolu získaného grafu funkce $y = |x|$. Můžeme po těchto kontrolách považovat obrázek za jistě správný?

Vlastnosti absolutní hodnoty by se na grafu měly projevit takto:

- v bodě $x = 0$ musí platit $y = 0$ (obraz nuly leží v počátku a má od něj tedy nulovou vzdálenost)
- všechny hodnoty funkce musí být nezáporné (platí $|a| \geq 0$)
- funkce musí mít pro navzájem opačná čísla stejné hodnoty (platí $|a| = |-a|$)
- funkce musí růst jako funkce $y = x$, protože takto roste vzdálenost bodů od počátku

Získaný graf všechny tyto požadavky splňuje, přesto ho nemůžeme považovat za jistě správný, existuje mnoho jiných grafů, které všechny uvedené požadavky splňují a nejsou grafy funkce $y = |x|$.

Poznámka: Předchozí odstavec nijak nesnižuje důležitost podobných kontrol při řešení libovolného problému. Naopak schopnost průběžné kontroly je velmi důležitá.

Shrnutí: Funkce absolutní hodnota se v různých částech definičního oboru chová různě, graf má tvar písmene V.